

Narodowy
Program
Ochrony
Antybiotyków

AKTUALNOŚCI NARODOWEGO PROGRAMU OCHRONY ANTYBIOTYKÓW

Numer 4/2014

Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach'2014

Opracowanie: Beata Mazińska, Anna Olczak-Pieńkowska

Zakład Epidemiologii i Mikrobiologii Klinicznej, Narodowy Instytut Leków, Warszawa

Oporność patogenów bakteryjnych na antybiotyki jest jednym z największych problemów współczesnej medycyny i zdrowia publicznego państw Wspólnoty Europejskiej i całego świata. Zarówno Światowa Organizacja Zdrowia (WHO, ang. *World Health Organization*), jak też Europejskie Centrum Profilaktyki i Kontroli Chorób (ECDC, ang. *European Centre for Diseases Prevention and Control*), uznały antybiotykooporność za jeden z głównych problemów zdrowia publicznego XXI w. [1,2,3,4]. Organizacje odpowiedzialne za zdrowie publiczne apelują o podjęcie natychmiastowych działań mających przeciwdziałać temu zjawisku. Unia Europejska w dokumentach dotyczących strategii przeciwdziałania antybiotykooporności podkreśla konieczność podnoszenia świadomości zarówno ogółu społeczeństwa, jak

i profesjonalistów medycznych, osób związanych zawodowo z opieką weterynaryjną i innych pracowników tego sektora na temat oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe oraz znaczenia prawidłowego ich stosowania. Postulat ten jest realizowany między innymi poprzez organizację kampanii edukacyjnych w całej Europie. Wypełnieniem zapisów zaleceń UE w zakresie kampanii edukacyjnych stanowi ustanowiony w 2008 roku przez KE na wniosek ECDC, Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach (EDWA, ang. *European Antibiotic Awareness Day*), obchodzony w dniu 18 listopada. Jest on coroczną europejską inicjatywą w zakresie zdrowia publicznego, stanowiącą platformę pozwalającą na zapewnienie wsparcia dla kampanii krajowych.

Wystawa EDWA, Plac Bankowy w Warszawie 01-30.11.2014 r.

Wystawa EDWA, Planty w Krakowie 18-28.11.2014 r.

Na początku 2008 roku powołany został przez ECDC specjalny komitet (ang. *Technical Advisory Committee*), składający się z grupy wybranych ekspertów, przedstawicieli Komisji Europejskiej, WHO/Europe. Określa on i corocznie formułuje ogólnoeuropejską strategię Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach, w tym cele kampanii, docelowe grupy odbiorców, hasła kampanii, materiały promocyjne.

Zasadniczym celem EDWA jest zwrócenie uwagi i podniesienie świadomości społeczeństwa, polityków oraz specjalistów medycznych, na zjawisko narastania i rozprzestrzeniania się oporności na antybiotyki wśród drobnoustrojów wywołujących zakażenia u człowieka. Założeniem kampanii jest zaangażowanie jak najszerszego zakresu instytucji, środowisk eksperckich, środków masowego przekazu i opinii publicznej, aby zwrócić uwagę na zjawisko antybiotykooporności, jako kluczowe zagrożenie zdrowia publicznego [5].

Kluczowe informacje i materiały promocyjne ECDC dotyczące kampanii EDWA na przełomie lat 2008-2014 były sukcesywnie rozszerzane i wzbogacane. W 2008 roku opracowano materiały skierowane do ogółu społeczeństwa, następnie w kolejnych latach grupa docelowa kampanii była poszerzana o lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (rok 2009) oraz lekarzy praktykujących w szpitalu (rok 2010) [5,6,7]. W materiałach

użyto symboli graficznych oraz haseł kampanii jednolitych dla wszystkich państw członkowskich UE.

W ciągu siedmiu lat organizacji kampanii w całej Europie rozszerzano jej formy przekazu. Początkowo były to plakaty, ulotki, wystawy, spot informacyjny, konferencje prasowe oraz konferencje skierowane do profesjonalistów medycznych, artykuły prasowe, programy w TV i radio [7,8,9,10]. W kolejnych latach kampania zaczęła oddziaływać wykorzystując również serwisy społecznościowe, takie jak Facebook oraz Twitter.

Na konieczność kontynuacji tej inicjatywy edukacyjnej wskazuje ciągle wzrastająca liczba państw i partnerów, uczestniczących w niej w kolejnych latach. W pierwszym roku realizacji kampanii przyłączyły się do niej 32 państwa europejskie, w 2011 roku liczba ta wzrosła do 35, następnie w 2012 roku objęła ona 43 państwa a w roku 2013 już 44 państwa [11]. Jednocześnie rok 2012 stanowił początek ściślejszej współpracy w tym zakresie między ECDC i WHO/Europe. Od 2012 roku równoległe w Stanach Zjednoczonych Ameryki, w Kanadzie i Australii, organizowanych jest w listopadzie wiele aktywności nawiązujących tematycznie do kampanii europejskiej.

Przyjmuj antybiotyki odpowiedzialnie

...ŻEBY NIE BYŁO ZA PÓŹNO!
Antybiotyki mogą stracić skuteczność

18 listopada
Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach

Ministerstwo Zdrowia
Narodowy Program Ochrony Antybiotyków
www.antybiotyki.edu.pl

Antybiotyki działają tylko na bakterie
Antybiotyki nie leczą chorób wirusowych: grypy, przeziębienia, ostrych zapaleń gardła i oskrzeli

- Przyjmij tylko antybiotyki przepisane przez lekarza – zaufaj jego wiedzy
- Stosuj się do zaleceń lekarza – nie przerywaj terapii antybiotykowej nawet jeśli poczujesz się lepiej
- Stosuj podstawowe zasady higieny, by zatrzymać rozprzestrzenianie się bakterii

Antybiotyki mogą przestać działać!

Jeżeli łamiesz powyższe zasady rośnie ryzyko, że antybiotyk nie zadziała wtedy, gdy naprawdę będzie Ci potrzebny!

Nadużywanie i niewłaściwe stosowanie antybiotyków powoduje narastanie oporności bakterii na antybiotyki!

Bakterie mogą wygrać wyścig z antybiotykami i antybiotyki przestaną być skuteczne!

Utrzymanie skuteczności antybiotyków, to odpowiedzialność każdego z nas!

...ŻEBY NIE BYŁO ZA PÓŹNO!

18 listopada
Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach

Ministerstwo Zdrowia
Narodowy Program Ochrony Antybiotyków
www.antybiotyki.edu.pl

Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach

- 1. Antybiotyki stosuj z rozwagą**
Niewłaściwe stosowanie prowadzi do lekooporności
- 2. Dąż do terapii celowanej**
Pobierz próbki przed rozpoczęciem antybiotykoterapii
- 3. Przestrzegaj zasad racjonalnej antybiotykoterapii**
Stosuj antybiotyki właściwie, aby utrzymać ich skuteczność

18 listopada
Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach

Ministerstwo Zdrowia
Narodowy Program Ochrony Antybiotyków
www.antybiotyki.edu.pl

Wystawa EDWA, Uniwersytecki Szpital Kliniczny im. Jana Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu, listopad 2014

Wystawa EDWA, Centrum Kliniczno-Dydaktyczne Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, listopad 2014 r.

Polska od pierwszego roku obchodów EDWA w aktywny sposób uczestniczy w tych działaniach, poprzez organizację ogólnokrajowych kampanii informacyjnych w ramach realizacji programu zdrowotnego Ministra Zdrowia pn. „Narodowy Program Ochrony Antybiotyków” <http://antybiotyki.edu.pl/edwa/> [12].

Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach 2014 w Polsce

W 2014 r. głównym tematem Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach, w dalszym ciągu było propagowanie racjonalnego stosowania antybiotyków zarówno wśród społeczeństwa jak i profesjonalistów medycznych. Szczególnie mocno podkreślony został problem niebezpieczeństwa samoleczenia antybiotykami. W tym roku w ramach obchodów Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach w Polsce realizowano szerokie działania skierowane zarówno do ogółu społeczeństwa jak również specjalistów medycznych (lekarzy POZ i lekarzy praktykujących w szpitalach).

Stosowane w kampanii EDWA w Polsce materiały informacyjne opracowano i uaktualniono we własnym zakresie jak

i według wytycznych ECDC. Zespół ekspertów Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków (NPOA) corocznie aktualizuje i dostosowuje materiały do potrzeb i warunków krajowych.

W 2014 roku w Polsce zaktualizowano, opracowano, wydrukowano i rozpowszechniono następujące materiały informacyjno-edukacyjne kampanii EDWA:

- 13.300 egz. plakatów dla społeczeństwa,
- 150.000 egz. ulotek dla społeczeństwa,
- 130.000 egz. ulotek dla dzieci i rodziców,
- 8.000 egz. plakatów dla lekarzy,
- 100.000 egz. ulotek dla lekarzy,
- 15 kompletów wystawy tematycznej (dodruk w 2014 r.).

Na zaproszenie Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków do udziału w tegorocznych obchodach EDWA szeroko włączyły się Urzędy Miast, Urzędy Marszałkowskie,

Wojewódzkie Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne (WSSE), studenci Międzynarodowego Stowarzyszenia Studentów Medycyny IFMSA-Poland, miasta członkowskie Stowarzyszenia Zdrowych Miast Polskich, przedstawiciele regionalni NPOA.

Antybiotykooporność Fakty

► **Fakt 1. Antybiotykooporność stanowi coraz poważniejsze wyzwanie dla medycyny w leczeniu zakażeń w Europie**
Pojawianie się, rozprzestrzenianie i selekcja szczepów lekoopornych stanowi zagrożenie bezpieczeństwa pacjentów hospitalizowanych.

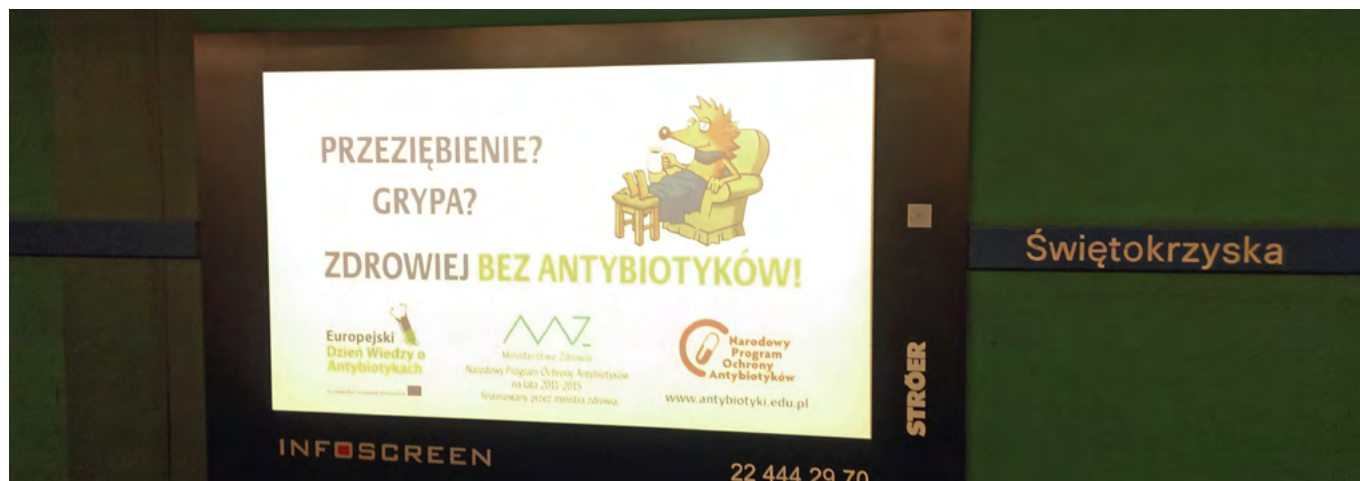
► **Fakt 2. Niewłaściwe stosowanie antybiotyków w szpitalach jest jednym z czynników sprzyjających narastaniu antybiotykooporności**
Przykładem niewłaściwego stosowania antybiotyków jest m.in.:

- Nieuzasadnione przepisywanie antybiotyków;
- Nadużywanie antybiotyków o szerokim spektrum;
- Zbyt niskie lub zbyt wysokie dawki antybiotyków;
- Zbyt krótki lub zbyt długi czas trwania antybiotykoterapii;
- Antybiotykoterapia prowadzona niezgodnie z antybiogramem.

► **Fakt 3. Racjonalne stosowanie antybiotyków przynosi korzyści**
Racjonalne stosowanie antybiotyków może zapobiegać pojawianiu się i selekcji bakterii lekoopornych. Badania wykazały, iż ograniczenie stosowania antybiotyków zmniejsza zapadalność na zakażenia wywołane przez *Clostridium difficile*.

► **Fakt 4. Poprawa polityki antybiotykowej i kontrola zjawiska lekooporności w szpitalu wymagają stałej aktywności**
Istnieje konieczność:

- Usławniczonego kształcenia lekarzy w zakresie kontroli zakażeń szpitalnych i antybiotykoterapii;
- Tworzenia rekomendacji terapeutycznych opartych na dowodach;
- Monitorowania antybiotykooporności na terenie szpitala oraz kontroli danych dotyczących stosowania antybiotyków w celu formułowania wytycznych odnośnie antybiotykoterapii empirycznej;
- Formułowania wytycznych dotyczących okotazabiegowej profilaktyki antybiotykowej;
- Stosowania w niektórych wskazaniach antybiotykoterapii krótkoterminowej zamiast długoterminowej;
- Pobierania próbek do badania mikrobiologicznego przed włączeniem antybiotykoterapii empirycznej i jej weryfikacji (zawężenie) po otrzymaniu wyniku.

Emisja spotu w metrze w Warszawie

W kampanii EDWA zastosowano różne formy przekazu materiałów informacyjnych, poprzez ekspozycję plakatów oraz dystrybucję ulotek w urzędach, placówkach oświatowych, POZ, szpitalach, w środkach komunikacji miejskiej. W ośrodkach na terenie całej Polski prezentowana była wystawa tematyczna składająca się z 16 plakatów, ekspozycje organizowano m.in. w placówkach oświatowych (szkoły, uczelnie wyższe), urzędach, WSSE, domach kultury oraz w plenerze (ogółem w 2014 roku eksponowano 95 wystaw). Uzyskano zgodę Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie oraz Urzędu Miasta w Krakowie na bezpłatną ekspozycję wystawy w plenerze, która odbyła się w następujących miejscach:

- Plac Bankowy w Warszawie 01-30.11.2014 r., zgoda Wojewody Mazowieckiego
- Planty Krakowskie, wystawa w plenerze w dniach 18-28.11.2014 r. (zgoda i współudział Urzędu Miasta Krakowa).

Podobnie jak w latach ubiegłych uzyskano zgodą Komisji ds. Kampanii Społecznych TVP SA na emisję 10 sekundowego spotu kampanii w TVP. W dniach 15-20 listopada 2014 r. spot kampanii emitowany był bezpłatnie na antenach TVP Program 1 i 2, TVP Polonia, TVP Regionalna w czasie antenowym przeznaczonym dla kampanii społecznych.

Spot kampanii emitowany był również w dniach 18-19 listopada 2014 r. na stacjach metra w Warszawie. Z okazji kampanii EDWA eksperci programu uczestniczyli w radiowych audycjach tematycznych m.in. *1 Program Polskiego Radia, Radio TOK FM, Radio dla Ciebie*. Informacje na temat kampanii ukazywały się również w radiowych serwisach informacyjnych. Informacje na temat kampanii EDWA propagowane

były poprzez wywiady i publikacje w prasie codziennej, tygodnikach i miesięcznikach jak również publikacje w czasopiśmie specjalistycznych.

Uzyskano zgodę Zarządów Miejskich Zakładów Autobusowych w Gdyni, Katowicach, Opolu, Suwałkach, Zamościu na bezpłatną ekspozycję plakatów EDWA oraz MPK w Krakowie, Wrocławiu na bezpłatną emisję spotu kampanii w komunikacji miejskiej.

Nauczycielom szkół ponadgimnazjalnych, którzy przestali zapotrzebowanie na materiały informacyjno – edukacyjne przesyłane były materiały edukacyjne do przeprowadzenia lekcji biologii w szkołach ponadgimnazjalnych (prezentacja, scenariusz lekcji, karty pracy) jak również plakaty/ulotki (wersja elektroniczna lub drukowana).

Informacja na temat Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach wraz z logo EDWA umieszczona została na wielu stronach internetowych między innymi Urzędów Miast, Urzędów Marszałkowskich, Naczelnej Izby Lekarskiej, Głównego Inspektoratu Sanitarnego, WSSE, szkół, placówek POZ, szpitali, domów kultury jak również tematycznych portali miejskich, portali informacyjnych.

W 2014 roku w ramach obchodów EDWA w Polsce zorganizowano 3 konferencje naukowe (Białystok, Bydgoszcz, Wrocław) oraz II Sesje Programu w trakcie XVIII Symposium Naukowego „Postępy w Medycynie Zakażeń” w których uczestniczyli regionalni przedstawiciele Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków (tabela 1).

Miejsce, data	Symposium, konferencja, współorganizator
Wrocław 18.11.2014 r.	Forum Ekspertów „Chrońmy antybiotyki” , Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu
Białystok 29.11.2014 r.	VII Symposium „Racjonalna antybiotykoterapia w dobie narastającej lekooporności” , Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Urząd Miasta w Białymstoku
Bydgoszcz 2.12.2014 r.	Konferencja z okazji Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach , Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, Oddział w Bydgoszczy
Warszawa 5.12.2014	XVIII Symposium Naukowe „Postępy w Medycynie Zakażeń” Sesja I „Przewód pokarmowy – źródło patogenów alarmowych” Sesja III „Zakażenia w oddziale intensywnej terapii (OIT)”

Tabela 1. Konferencje, Sympozja zorganizowane w Polsce z okazji EDWA w 2014 r.

W serwisie Polskiej Agencji Prasowej w dniu 18 listopada ukazał się szeroki materiał informacyjny na temat EDWA.

Podsumowanie

Kampania „Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach” stanowi obecnie unikatową platformę umożliwiającą rozpowszechnianie informacji i kluczowych danych na temat antybiotyków i zjawiska antybiotykooporności [13,14,15].

Podejmowane działania edukacyjne są ważnym czynnikiem wpływającym na kształtowanie właściwych postaw społeczeństwa w odniesieniu do zjawiska antybiotykooporności drobnoustrojów i prawidłowego stosowania antybiotyków co zaowocowało wzrostem świadomości społeczeństwa na temat problemu antybiotykooporności.

Piśmiennictwo

1. World Health Organization. Antibiotic resistance: synthesis of recommendations by expert policy groups. Boston, MA, United States of America 2001.

2. World Health Organization. WHO Global Strategy for Containment of Antimicrobial Resistance, World Health Organization; 2001.

3. World Health Organization. Antimicrobial Resistance Global Report on surveillance 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112642/1/9789241564748_eng.pdf?ua=1, data dostępu: 10.12.2014

4. Komunikat Komisji Europejskiej z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie planu działania na rzecz zwalczania rosnącego zagrożenia związanego z opornością na środki przeciwdrobnoustrojowe. 16939/11 COM(2011)748

5. Earnshaw S, Monnet DL, Duncan B, i wsp. European Antibiotic Awareness Day, 2008 - the first Europe-wide public information campaign on prudent antibiotic use: methods and survey of activities in participating countries. *Eurosurveillance* 2009;14:19280.

6. Streinu-Cercel A. Significance of the ECDC (European Center for Disease Control) initiative to mark the European Antimicrobial Resistance Awareness Day. Key messages of the 2009 information campaign for primary care physicians. *Bacteriologia, Virusologia, Parazitologia, Epidemiologia*. 2010;55:68-70, 65-7.

7. McNulty CA. European Antibiotic Awareness Day 2012: general practitioners encouraged to TARGET antibiotics through guidance, education and tools. *Journal of Antimicrobial Chemotherapy*. 2012;67:2543-6.

8. McNulty CA, Johnson AP. The European Antibiotic Awareness Day. *Journal of Antimicrobial Chemotherapy*. 2008;62:853-4.

9. Stockley JM. European Antibiotic Awareness Day 2012: getting smart about antibiotics, a public-professional partnership. *Journal of Infection*. 2012;65:377-9.

10. Zenner D, Shetty N. European Antibiotic Awareness Day 2011: antibiotics--a powerful tool and a dwindling resource. *Family Practice*. 2011;28:471-3.
11. Editorial. Fifth European Antibiotic Awareness Day on 18 November: joining forces to reduce antibiotic resistance. *Eurosurveillance* 2012;17
12. Hryniewicz W, Mazinska B. [European Antibiotic Awareness Day--why needed?]. *Polski Merkuriusz Lekarski*. 2009;27:261-4.
13. Brown NM, Piddock LJ, Dryden MS, Council of the British Society for Antimicrobial C. European Antibiotic Awareness Day and access to antibiotics. *British Medical Journal* 2012;345:e7819.
14. McNulty CA, Cookson BD, Lewis MA. Education of healthcare professionals and the public. *Journal of Antimicrobial Chemotherapy*. 2012;67 Suppl 1:i11-8.
15. Stockley JM. European Antibiotic Awareness Day 2012: getting smart about antibiotics, a public-professional partnership. *Journal of Infection*. 2012;65:377-9.

**PRZEZIĘBIENIE? GRYPA?
ZDROWIEJ BEZ ANTYBIOTYKÓW!**

Biuletyn sfinansowany ze środków będących
w dyspozycji Ministra Zdrowia w ramach programu zdrowotnego pn.:
„Narodowy Program Ochrony Antybiotyków na lata 2011-2015”

